

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

работы. Смена содержания учебного материала и способов его обработки требует и смены характера деятельности учителя.

Ключевые слова: самостоятельная работа, самостоятельная деятельность, мотивация, учебный процесс, речевые умения и навыки.

The summary. This article deals with the role of pupils' self-work in the educational process. The peculiarities of its organizing on the different levels of education and the role of teacher in this process. Changes in the contest of educational material and methods of its treatment need the changes in character of teacher's activity.

Key words: self-work, self-activity, motivation, educational process, oral communication skills.

Одержано редакцією 11.09.2009 р.

УДК: 371.3:81'243 (07)

І.Я. САЛЮК

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ДЕТЕРМІНАЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ

Резюме. У статті розкривається особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів, як одна з центральних при вивченні іноземних мов, розглядається проблема врахування індивідуальних особливостей учнів.

Ключові слова: особистість, індивідуальність, індивід, суб'єкт, об'єкт, детермінація.

Одним з пріоритетних напрямів реформування освіти, запропонованих Державною національною програмою "Освіта. Україна ХХІ століття", визначено необхідність досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів, зокрема української та іноземних мов. Шляхи реформування змісту загальноосвітньої підготовки передбачають формування гуманітарного мислення, опанування рідної, державної та іноземних мов.

Інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами, без таких знань прилучитися до міжнародного співробітництва неможливо, тому оволодіння іноземними мовами визначене як один з пріоритетних напрямів реформування середньої освіти.

Формування свідомості в процесі вивчення іноземних мов відбувається шляхом розкриття перед учнями способів мислення та образів світу, які знаходять втілення в тих національних мовах, що вивчаються. Виходячи з цього, викладач іноземної мови має практично необмежені можливості впливу на особистість учня через пояснення специфіки самого предмету "іноземна мова", яка полягає в тому, що спілкування є не лише кінцевою метою навчання, але й і засобом її досягнення.

Слід зазначити, що результативність навчально-виховної роботи вчителя іноземної мови значною мірою залежить від знання і врахування ним вікових психологічних особливостей своїх учнів. Оскільки нині іноземні мови вивчаються з другого класу, то таких учнів можна зарахувати до складу молодшої, середньої та старшої ланки. До основних вікових психологічних особливостей молодших школярів слід віднести: різку зміну дітьми оцінки свого соціального статусу, переакцентування переважаючої діяльності з гри на навчання, порівняно швидкий ріст інтелектуальних можливостей, недостатню організованість діяльності, слабе використання можливостей своєї пам'яті.

Ефективність навчання іноземної мови у значній мірі залежить від чіткої та гнучкої організації навчального процесу на уроці, від уміння вчителя враховувати реальне засвоєння матеріалу кожним учнем зокрема, а також індивідуальні особливості кожного з них [7].

Проблема врахування індивідуальних особливостей учнів є однією з центральних при вивченні іноземних мов, оскільки жоден метод навчання і виховання не може дати потрібних результатів, якщо він застосовується без врахування індивідуальності учня.

Дана проблема займає провідне місце у процесі навчання іноземної мови. Кожен учень — це своєрідна неповторна індивідуальність. Індивідуальна також і мова дитини як вираження її переживань, почуттів, емоцій, стосунків з іншими людьми та моральних устремлень.

В області вивчення психологічних особливостей розвитку іншомовного мовлення у школярів вченими було досягнуто значних результатів. Аналіз спеціальної літератури показує, що в педагогіці, психології, а також методиці викладання іноземних мов було зроблено багато спроб щодо вирішення даної проблеми. Так, вченими були визначені принципи особистісно-орієнтованого підходу в навчанні іноземних мов; розроблена психолого-педагогічна характеристика методики вивчення іноземної мови дошкільнят, яка реалізує особистісний підхід; розглянуто специфіку розвитку психологічних особливостей учнів на молодшому, середньому та старшому етапах у середніх загальноосвітніх навчальних закладах України. Слід зазначити, що над даною проблемою тривалий час працювали: С.К. Фоломкіна, І.А. Зимня, І.К. Скляренко, Р.П. Періна, А.Н. Соколов, Б.В. Беляєв, Н.В. Єлукіна, А.М. Ветохов, Г.Я. Данилевська-Бабій, О.Б. Полотенко, О.О. Леонтьєв, І.А. Рапопорт, В.О. Сухомлинський, Ш.О. Амонашвілі, Г. Цукерман, О. Усанова, С. Шаховська, М. Братова, І. Зверєв.

Не зважаючи на велику чисельність досліджень спрямованих на вивчення проблеми розвитку психологічних особливостей іншомовного мовлення у школярів, вона й досі залишається актуальною.

Метою даної статті є аналіз, узагальнення і осмислення психологічних особливостей розвитку іншомовного мовлення у школярів, а також врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання іноземної мови.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) проаналізувати стан і розвиток проблеми психологічних особливостей удосконалення іншомовного мовлення у школярів;
- 2) узагальнити та осмислити принципи особистісно-орієнтованого підходу в навчанні іноземних мов;
- 3) дослідити психологічні умови успішного формування знань, умінь і навичок у процесі навчання іншомовного мовлення.

Отже, звернення до гуманістичних традицій минулого показує, що увага до людини як до особистості не випадкова. Особистість, особа — в широкому розумінні — це конкретна, цілісна людська індивідуальність, що сприймається в єдності її природних і соціальних якостей; у філософському розумінні особистість розглядається як суб'єкт соціальної діяльності, властивості якого детерміновані конкретно-історичними умовами життя суспільства. Поняття “особистість” не слід ототожнювати з поняттями “індивід” – одиничний представник людського роду та “індивідуальність” – сукупність рис, що відрізняють даного індивіда від усіх інших [6, 21].

П.П.Лямцев у монографії “Формування людини як особистості. Соціально-філософський аспект” відзначає, що особистість насамперед є предметом соціально-філософського дослідження, цей факт неодноразово підкреслювався не лише філософами, а й соціологами та представниками конкретних наук [9, 71]. Так, С.Л.Рубінштейн вважав, що поняття особистості є суспільною, а не психологічною категорією, це не виключає її дослідження різними конкретними науками у специфічних зв'язках і відношеннях [9, 86]. Соціально-філософська теорія особистості є методологічною основою для всіх інших наук, які займаються дослідженням особистості, що у теоретичному ракурсі розглядається як загальне, особливе й одиничне.

Наукове розуміння особистості в соціології передбачає особистість як системну соціальну якість індивіда, що формується у спільній діяльності та спілкуванні й характеризується його включеністю в суспільні відносини. Інакше кажучи, особистість — це суб'єкт соціальних відносин та свідомої діяльності. Дослідники, які розглядають сутність особистості з позиції суспільно-історичного розвитку людського життя, вважають, що становлення людини як суспільної істоти пов'язане з рушійними силами і законами розвитку людського суспільства. Людина є природною і водночас суспільною істотою, вона посідає певне місце в системі суспільних відносин і є їхнім носієм, а також виконує певні суспільні функції. Людина є особистістю, оскільки їй властива свідомість, певна система потреб, інтересів, поглядів, переконань, розумових, моральних та інших якостей, які внутрішньо визначають її поведінку, надають їй цілеспрямованості, стійкості й організованості. Завдяки цьому вона виступає як суб'єкт власної діяльності [6, 48].

У гуманістично-орієнтованому вихованні процес навчання як нормальний саморозвиток особистості є водночас і його результатом. Відбувається зміщення традиційних педагогічних цінностей у бік процесу, діалогу, спілкування та самовираження.

Саме особистісно-орієнтована освіта спрямована створити умови для повноцінного розвитку цих функцій людини.

Таким чином, враховуючи згадані тенденції розвитку змісту гуманістично спрямованої освіти, розглянемо процесуальний аспект освіти в умовах її особистісної орієнтації. Найперше та достатньо беззаперечне твердження полягає в тому, що особистісно-орієнтоване навчання повинно включати ситуації, які потребують морального переживання та адекватних дій з боку того, хто вчиться. Кожна морально-конфліктна ситуація, яка вимагає від індивіда свідомо-вольового зусилля, формує його як особистість, а рішення, прийняте в такій ситуації, може бути показником особистісної зрілості.

У навчанні, орієнтованому на особистість, а отже, на моральну свідомість людини, докорінно змінюється функція мотиву в присвоєнні змісту. Гуманістична орієнтація освіти призводить до зміщення акцентів у розумінні структури освіти, особливо того, яке місце в цій структурі повинні посідати власне наукові знання.

Разом з тим, моральна спрямованість навчання — це не те ж саме, що “практична”. Вона не може бути перетворена на моральний тренінг. Тренування “моральної поведінки” найчастіше обмежене сферою самої поведінки, тоді як особистісна орієнтація пов'язана з “моральною конфліктністю”, свідомо-вольовими зусиллями індивіда. Традиційне навчання, в якому всі сфери людського світу редукувались до інформування про ці сфери, виконувати таку функцію не може.

В.В. Сериков вважає, що інтерес до освіти, яка ставить особистість, її вільний творчий розвиток вище від політичних, ідеологічних та інших цінностей, цілком природний для суспільства, що втомилось від постійного нехтування людиною, її сьогодишнім життям заради міфічних моделей майбутнього, державних та інших ідеалів. Ставлення до особистості в освітній практиці відповідає пануючій у суспільстві парадигмі: особистість і дотепер розглядається як те, що треба “активізувати”, “спрямувати на виконання планів і програм”. Особистість в освіті, як і в суспільстві в цілому, поки що виконує роль засобу [9, 102].

Сутність досліджень англійських вчених Донни Брандес та Поля Гінніса, Джил Хедфілд, Філіпа Краузе полягає в тому, що вони довели, що саме особистісний підхід в освіті сприяє створенню умов для цілісного саморозвитку та самореалізації особистості як суб'єкта освітнього процесу [10]. Усвідомлення розумової діяльності, оволодіння в узагальненій формі розумовими діями, усвідомлення процесу навчання підвищує

активність особистості та її творчий потенціал. На думку Філіпа Краузе, особистісний підхід у навчанні відкриває дорогу до саморозвитку перед усіма учасниками навчального процесу, оскільки вони перебувають у взаємозалежному становищі: без прогресу в саморозвитку дорослих непоміченими залишаться зміни в розвитку вихованців, результатом цього є поява особистісних новоутворень як учня, так і викладача. Під особистісними новоутвореннями маються на увазі: зміни в моральному ставленні до навколишнього світу, здатність до рефлексії, самоповага, позбавлення від закомплексованості у ставленні до самого себе та у взаєминах з іншими людьми [10].

Особистісно-орієнтоване навчання розглядається вченими як втілення особистісного підходу в практику реального навчально-виховного процесу. Вихідним концептуальним положенням особистісно-орієнтованого навчання є включення базових характеристик освітнього процесу — цільових, змістовних, процесуально-методичних — у сферу самовизначення, самореалізації учасників педагогічного процесу [1].

Процес навчання має бути організований таким чином, щоб він міг активізувати механізм особистісного розвитку. Це можливо за наявності таких педагогічних умов, як створення особистісно-стверджуючих ситуацій, перенесення спілкування в діалогічну площину, формування позитивних образів “Я”, створення ситуацій успіху, зміни позиції педагога стосовно учня [9].

Особистісно-орієнтоване навчання реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, але й на рівні свого внутрішнього змісту передбачає співробітництво, саморозвиток суб'єктів навчального процесу, виявлення їх особистісних функцій.

Вихідним пунктом висунутої концепції є уявлення про особистість як про мету та чинник освітнього досвіду під час навчання. І.С. Якиманська, одна з авторів цієї концепції, виходячи з примату об'єктності учня, що значною мірою визначає напрямок його особистісного розвитку, наполягає на визнанні за учнем права на самовизначення та самореалізацію в пізнанні через оволодіння способами навчальної роботи, які допомагають набутти знання, вміння та застосовувати їх у ситуаціях не заданих навчанням. Навчання не є безпристрасним пізнанням, це суб'єктно значуще пізнання світу, наповненого для учня особистісними смислами, цінностями, ставленнями, зафіксованими в його суб'єктному досвіді [5, 38]. Зміст даного досвіду повинен бути розкритий, максимально використаний, збагачений науковим змістом та за необхідності перетворений у ході освітнього процесу. Вчитель також розробляє технологію особистісно-орієнтованого навчання, спираючись на індивідуальність учня; обґрунтовує вимоги до навчальних програм, орієнтованих на особистісний розвиток школярів, і пропонує модель побудови особистісно-орієнтованої школи.

Сьогодні в процесі гуманізації освіти відчутними є спроби побудови особистісно-орієнтованої системи навчання, яка спирається на вихідні положення, запропоновані в середині 90-х років І.С. Якиманською:

- ✓ пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності дитини як активного носія суб'єктного досвіду, що склався задовго до впливу спеціально організованого навчання в школі (учень не стає, а від самого початку є суб'єктом пізнання);
- ✓ при конструюванні та реалізації освітнього процесу необхідна особлива робота вчителя щодо виявлення суб'єктного досвіду кожного учня;
- ✓ в освітньому процесі відбувається взаємодія суспільно-історичного досвіду, що задається навчанням, та суб'єктного досвіду учня;
- ✓ взаємодія двох видів досвіду учня повинна відбуватись не по лінії витіснення індивідуального, наповнення його суспільним досвідом, а шляхом їх постійного узгодження, використання всього того, що накопичене учнем в його власній життєдіяльності;
- ✓ розвиток учня як особистості відбувається не тільки шляхом оволодіння ним нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення, перетворення суб'єктного досвіду як важливого джерела власного розвитку;
- ✓ головним результатом навчання має бути формування пізнавальних здібностей на основі оволодіння відповідними знаннями та вміннями [8].

Особистісно-орієнтоване виховання — це утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої групуються всі інші суспільні пріоритети. Згідно з цим, добро стає сутнісним визначенням людини; істина ж — лише засобом для розвитку її духовності. Коли ми говоримо про емоційний контакт між вихованцями і вихователем, завжди маємо на увазі певний діалог, взаємодію між ними. Головне у встановленні діалогу — це спрямування його на досягнення спільних цілей, вироблення загального підходу до сприйняття різних ситуацій, єдиного напрямку спільних дій. Найчастіше точка зору вихователя й дітей різна, що цілком виправдано при різниці в досвіді, однак першорядне значення має власне факт спрямування діалогу на вирішення проблем, вихованець завжди мусить розуміти, якими цілями керується вихователь у спілкуванні з ним.

Особистісно-орієнтоване виховання передбачає мету формування й розвитку в дитини особистісних цінностей, лише вони завдяки своїм сутнісним показникам здатні виконувати функцію вищого критерію для орієнтації індивіда у світі й опори для особистісного самовизначення.

Як одну із складових навчання, розглянемо особистісний підхід до вивчення іноземної мови.

Виникнення шкіл нового типу, а згодом і вищих закладів освіти різного рівня акредитації та форм фінансування зробили необхідним не тільки забезпечення учнів знаннями, а й створення умов для їх саморозвитку та самовдосконалення. Зараз, коли відбувається перехід від індустріального до інформаційного суспільства, підвищується роль ліцеїв у формуванні економічного та інтелектуального потенціалу країни, ця

сфера починає розглядатись як пріоритетна в інвестиційній політиці держави та підприємницьких структур. Розширення та якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої держави, інтернаціоналізація всіх аспектів суспільного життя роблять іноземну мову необхідною в різних сферах діяльності людини.

Поняття “освітня галузь” досить ширше традиційного поняття “академічна дисципліна”. Так, предметом вивчення іноземної мови є не лише власне мова, але й мовленнєва діяльність, або, точніше, мовленнєва взаємодія, культура народу-носія мови, а також певні мовні, лінгвокраїнознавчі та суто країнознавчі знання. Головне призначення іноземної мови як освітньої галузі — вироблення в учнів уміння спілкуватися іноземною мовою, тобто формування комунікативних умінь: говоріння, розуміння на слух (аудіювання), читання та письма.

Якщо школа навчить учнів говорити, слухати, читати та писати іноземною мовою в межах побутової тематики, вона одночасно забезпечить їм доступ до іншої національної культури, а також до світової культури, саме це дасть можливість подолати в учнів національний культуроцентризм, сприятиме підвищенню рівня їхньої гуманітарної освіти, а також створить умови для саморозвитку.

Метою навчання іноземних мов у межах базового академічного курсу є оволодіння учнями навичками іншомовного спілкування на “пороговому рівні” (Threshold Level), розробленому Радою Європи, в процесі якого здійснюються виховання, розвиток та освіта особистості. Оволодіння іншомовним спілкуванням передбачає досягнення учнями “порогового рівня” комунікативної компетенції. Поняття “комунікативна компетенція” з'явилося у методичній літературі з іноземних мов наприкінці 80-х років. Г.О.Китайгородська, автор інтенсивного методу вивчення іноземної мови, визначає її як “здатність брати участь у реальному спілкуванні іноземною мовою” [2, 58]. Комунікативну компетенцію складають мовленнєві вміння, сформовані на основі мовних, лінгвокраїнознавчих і країнознавчих знань та мовленнєвих навичок: уміння здійснювати усне спілкування в типових та екстраординарних ситуаціях навчально-трудої, побутової, культурної та професійної сфер спілкування; уміння розуміти на слух зміст аутентичних текстів; вміння читати аутентичні тексти різних жанрів та видів з різним ступенем розуміння їх змісту; вміння зафіксувати і передати письмово професійну та наукову інформацію, написати листа з дотриманням норм мови, що вивчається, заповнити анкету, написати резюме та анотацію.

Виховання учнів здійснюється через систему особистого ставлення до культури народу, мова якого вивчається, і процес оволодіння цією культурою. Передбачається виховання в них культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі; ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій; позитивного ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою; розуміння важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування; таких рис характеру, як доброзичливість, толерантність, активність, здатність до рефлексії, формування позитивної “Я”-концепції та саморозвитку.

Державним освітнім стандартом з іноземної мови передбачається, що розвиток учнів реалізується в процесі оволодіння ними досвідом творчої та пошукової діяльності, усвідомлення явищ як своєї, так і іншої дійсності, їх подібності та розбіжності. Передбачається подальший розвиток в учнів мовленнєвих здібностей, а саме — фонетичного та інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладення власних думок; інтелектуальних і пізнавальних здібностей, а саме — різних видів пам'яті (слухової й зорової; оперативної та тривалої), уваги (довільної й мимовільної), уяви; готовності вступати в іншомовне спілкування; готовності до подальшої самоосвіти в галузі володіння іноземною мовою.

У процесі оволодіння різними аспектами іншомовного спілкування освіта учнів засобами іноземної мови передбачає також усвідомлення ними суті мовних явищ, іншої системи понять, через яку може сприйматися дійсність; розуміння особливостей свого мислення; розробка своїх власних способів навчальної роботи; залучення до діалогу іншомовної та рідної культур; оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається (лінгвокраїнознавство, країнознавство), а також вміння вчитися самостійно працювати з довідковою літературою, тлумачними словниками, знаходити інформацію в мережі Internet.

Досягнення визначених цілей навчання іноземної мови можливе за умов взаємопов'язаного навчання мови і культури народу-носія, а також активної комунікативно-пізнавальної діяльності учня як суб'єкта навчання.

Як зазначено в проекті державного стандарту з іноземних мов, основний зміст освітньої галузі “іноземна мова” полягає у формуванні комунікативної компетенції, яка складається з трьох основних видів: мовленнєвої, мовної та соціокультурної.

Мовленнєва компетенція базується на чотирьох видах компетенції в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Мовна компетенція також інтегративна й містить ряд інших компетенцій: лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну, тоді як соціокультурна компетенція охоплює такі два види компетенцій, як країнознавча та лінгвокраїнознавча, тобто учні мають одержати певні країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання.

Слід констатувати, що швидкість та якість формування комунікативної компетенції значною мірою залежить від рівня сформованості в учнів навчальних умінь, тобто від рівня сформованості навчальної компетенції [2].

Динаміка ставлень особистості зумовлена не тільки динамікою вищої нервової діяльності. Характеризуючи стійкість чи нестійкість, постійність, стереотипність, глибину та багатство ставлень людини,

ми характеризуємо також об'єктивну динаміку умов її внутрішнього життя. Як продукт активної та ініціативної взаємодії з навколишнім середовищем людина тим повніше реалізує свої можливості розвитку, чим більшою мірою середовище вимагає від неї ініціативної дії та заохочує ініціативу. Питання про розвиток та саморозвиток особистості значною мірою є питанням організації її взаємовідносин [4].

Спираючись на дані положення, ми виходимо з примату суб'єктності учня, який визначає напрямок його особистісного розвитку — навчання повинне лише коригувати цей розвиток з визнання за учнем права на самовизначення і самореалізацію в пізнанні через оволодіння способами навчальної роботи, які допомагають набувати знань, умінь та застосовувати їх у ситуаціях, не заданих навчанням. Спосіб навчальної роботи — це не просто одиниця знання, а особистісне утворення, в якому поєднані мотиваційно-потребнісні, емоційні та операційні компоненти. Навчання — це суб'єктно значуще пізнання світу, наповненого для учня особистісними значеннями, цінностями, відношеннями, зафіксованими в його суб'єктному досвіді, зміст якого повинен бути розкритим, максимально використаним, збагаченим науковим змістом і за необхідності трансформованим у ході освітнього процесу. Тому в нашому дослідженні як один з критеріїв результативності особистісно-орієнтованого вивчення іноземної мови розглянуто систему ставлень учня до навчального процесу взагалі та вивчення іноземної мови, а також до себе як учня, який вивчає мову, та як особистості.

Одним зі значущих показників наявності змін в особистості учня є рівень суб'єктивного контролю, виявлення його в учнів, які вивчають іноземну мову, показало, що рівень суб'єктивного контролю є однією з найважливіших характеристик особистості. Він виявляє ступінь активності людини в досягненні своїх цілей, міру незалежності та самостійності її поведінки, рівень розвитку почуття особистої відповідальності за події, що з нею відбуваються [3, 17].

У дидактиці навчання вважається диференційованим, якщо в його процесі враховуються індивідуальні особливості, тобто основні якості особистості. У педагогічній літературі розрізняють “внутрішню” та “зовнішню” диференціацію.

Внутрішня — це організація навчального процесу, яка допомагає врахувати індивідуальні особливості та умови організації навчальної діяльності. У цьому випадку розуміння диференціації навчання дуже схоже з поняттям індивідуалізації навчання. При зовнішній диференціації учні різних рівнів знань спеціально об'єднуються у навчальні групи. Диференціація за індивідуальними особливостями передбачає відмінності між учнями за здатністю вивчення тих чи інших предметів.

Отже, говорячи про навчання, зорієнтоване на особистість, слід звернути увагу на такі види диференційованого навчання, як внутрішня та зовнішня диференціація за індивідуальними здібностями.

Основними принципами особистісно-орієнтованого підходу є демократизація (співробітництво); гуманізація (повага до інтересів та потреб особистості); природовідповідність (врахування вікових особливостей); культуровідповідність (забезпечення культуроспадкоємності поколінь); органічне поєднання універсального (загальнолюдського) та регіонального, національного, етнолокального.

Усе це має базуватись на системності, послідовності, наступності, доступності, єдності навчання, виховання та розвитку особистості, тоді як результати навчання залежать від мотивації, здібностей тих, хто навчається, від минулого та теперішнього досвіду, активного залучення слухачів у процес навчання, створення атмосфери комфорту та взаємоповаги.

Навчання буде ефективним, якщо учні є самокерованими до нього. Отримані знання мають інтегруватись у щоденне вирішення проблем.

Для успішної реалізації навчання необхідні:

- ✓ інтегративність;
- ✓ комплексність (синтезує наукові досягнення різних галузей: психології, соціології, педагогіки);
- ✓ доступність;
- ✓ культуропровідність — взаємозв'язок особливостей розвитку людини з особливостями культурного та соціального середовища;
- ✓ превентивність — запобігання негативним явищам;
- ✓ активність;
- ✓ відповідальність;
- ✓ гласність.

Якщо говорити про особистісно-орієнтований підхід у навчанні, зокрема про його принципи, то слід також взяти до уваги гармонізацію суспільних, професійних, сімейно-родинних впливів, а також єдність знань, світоглядних уявлень, емоційно-цілісного ставлення.

Комунікативна спрямованість, толерантність взаємин спілкування, емоційно-духовна насиченість змісту, диференціація та індивідуалізація, варіативність змісту, форм та методів, безперервність, соціокультурна адекватність, відкритість до змін і перспектив — усе це спрямовано на духовно-естетичний розвиток особистості.

У новому навчальному році перед учителем іноземної мови постає необхідність вирішення багатьох досить складних і водночас цікавих проблем, успішне розв'язання яких вимагатиме від нього ґрунтовної професійної підготовки. Варто бути готовим до реалізації гуманістичного, функціонального, комунікативного, міжкультурного та методичного підходів до навчання своїх учнів. Важливо чітко уявляти тенденції розвитку сучасної педагогічної практики, нові методичні погляди і прийоми навчання. Слід обов'язково з'ясувати

навчально-виховні можливості сучасних навчально-методичних комплексів, підручників, посібників. Необхідно обміркувати характер і джерела тих численних труднощів, які постали перед учителем, зробити продумані висновки щодо шляхів їх подолання, умов досягнення високих результатів у навчально-виховній роботі. Усі ці проблеми, завдання, запитання, труднощі мають психологічні витоки та передумови вирішення, і були розглянуті нами при написанні даної статті.

Отже, особистісно-орієнтоване навчання зумовлене насамперед економічними та суспільно-політичними факторами. Метою навчального процесу є не просто накопичення знань та вмінь, а постійне збагачення творчим досвідом, формування механізму самореалізації особистості кожного учня зокрема, саме цьому і сприяє особистісно-орієнтований підхід в навчанні іноземних мов. Слід також зазначити, що особистісно-орієнтоване навчання реалізується через діяльність, яка має не тільки зовнішні атрибути спільності, але й на рівні свого внутрішнього змісту передбачає співробітництво, саморозвиток суб'єктів навчального процесу та виявлення їх особистісних функцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриевская В.В. Психология усвоения иностранных языков на разных возрастных ступенях // Обучение и развитие младших школьников: Под ред. Г.С. Костюка. — К., 1970. — 387 с.
2. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам — М., 1969. — 405 с.
3. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам: Пособие для преподавателей и студентов. — М., 1965. — 489 с.
4. Ерчак Н.Т. Психологические особенности развития иноязычной речи у школьников и студентов. Дисс. ... канд. психолог, наук. — Минск, 1978.
5. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. — М., 1991. — 284 с.
6. Ковалев А.Г. Психология личности. — М., 1969. — 356 с.
7. Леонтьев А.А. Психологические предпосылки раннего овладения иностранным языком // Иностран. языки в школе. — 1985. — № 5.
8. Панова Л.С. Обучение иностранному языку в школе: Пособие для учителей, — К., 1989. — 178 с.
9. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии // Под ред. И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис — М., 1981. — 306 с.
10. D. Pawelec. Teaching English to Young Learners in Poland, — www.britcoun.orQ/english.

Резюме. В статье раскрывается личностно-ориентировочный подход к детерминации развития иностранной речи школьников, как одна из центральных при изучении иностранных языков, рассматривается проблема учета индивидуальных особенностей учеников.

Ключевые слова: личность, индивидуальность, индивид, субъект, объект, детерминация.

The summary. This article talks about a personality point of view in determination of development of pupils' foreign speech. The problem of consideration of individual pupil's peculiarities is one of the most central problems during a foreign language's training.

Key words: personality, individual, individuum, subject, object, determination.

Одержано редакцією 23.09.2009 р.

УДК: 372.81'243:004.738.5

І.М. КРОПИВКО, О.А. СІЧУК

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ І ПОСЛУГ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Резюме. Стаття розглядає використання ресурсів і послуг мережі Інтернет викладачами і студентами вищих навчальних закладів з точки зору практичної і методичної доцільності під час занять з іноземної мови. У статті наголошується на необхідності застосування глобальної мережі на заняттях з іноземної мови з метою вивчення і вдосконалення знань, умінь і навичок володіння іноземною мовою. У статті наведено ряд практичних рекомендацій щодо забезпечення навчального закладу доступом до мережі Інтернет у навчальних цілях.

Ключові слова: глобальна мережа, Інтернет-забезпечення, засіб міжнародного спілкування, пізнавально-навчальна діяльність, медіатека, інформаційний центр, інформаційно-методичне забезпечення, програма, проект.

З перетворенням України на самостійну державу виникла потреба у розбудові системи освіти, її докорінному реформуванні. З цією метою розроблена цілісна державна національна програма "Освіта", головною метою якої є визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу ХХІ століття, створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації. Навчання і вивчення іноземних мов, зокрема англійської мови, у нашій країні є державною справою і важливою складовою у формуванні інтелектуального потенціалу майбутніх поколінь. Використання ресурсів і послуг глобальної мережі сприяє зростанню мотивації студентів вивчати предмет, збільшує інтерес студентів до вивчення іноземної мови як

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектної іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20